

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
(ԱԻ)

ՄԻՋԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ԾՈՑԻ ՊԱՏԵՐԱԶՍՈՒՄ (1990-91 թթ.)

Սույն հոդվածը նպատակ ունի վերլուծել միջարաբական տարաձայնությունները Օոցի պատերազմի նախօրեին, ընթացքում և պատերազմի ավարտից հետո: Պատերազմի արդյունքում տարածաշրջանում հայտնվեցին միջազգային ուժեր Արևմտյան Եվրոպայից և ԱՄՆ-ից: Դա հետագայում նախադեպ հանդիսացավ ամերիկյան և եվրոպական ուժերի համար: Հոդվածը նպատակ ունի ի ցույց դնել արաբական երկրների թուլությունն ու տարաձայնությունները հասունացած հակամարտության կարգավորման գործընթացում:

1990 թ. աշնանը Մարոկկոյի արքա Հասանը հայտարարեց. «Իրաքի ներխուժումը Քուվեյթ, վերջինիս նվաճումն ու չհաջողված միավորումը ժամանակակից արաբական պատմությունում բաժանարար գիծ կլինեն ապագա տասնամյակների համար»¹:

1980-ականների վերջին Իրանից եկող սպառնալիքը համախմբեց Իրաքը, Եգիպտոսը, Սաուդյան Արաբիան, Հորդանանը, Մարոկկոն և Օոցի արաբական պետությունները մեկ ճամբարում²: Մինչ այդ բավականին մեկուսացված վիճակում գտնվող Եգիպտոսը սկսեց վերականգնել իր դիրքերը³: Մինչև տասնամյակի վերջ բոլոր արաբական երկրները, բացառությամբ Լիբիայի, վերաբացեցին դեսպանատները Կահիրեում: Սակայն Լիբիան ևս փաստացի վերականգնել էր հարաբերությունները Եգիպտոսի հետ⁴:

1989 թ. երկու տարածաշրջանային խմբավորումներ ստեղծվեցին՝ Եգիպտոսից, Իրաքից, Հորդանանից և Հյուսիսային Եմենից կազմված Արաբական համագործակցության խորհուրդը և Հյուսիսային Աֆրիկայի հինգ արաբական երկրներից կազմված Արաբական Մադրեբի

¹ Maddy-Weitzman B., The Inter-Arab System and the Gulf War: Continuity and Change, The Carter Center, USA, 1991, p. 2

<https://www.cartercenter.org/documents/1223.pdf> (03/01/2017)

² Նույն տեղում, էջ 3:

³ Գազաթնակետը եղավ 1989 թ. Կասաբլանկայում անցկացված Արաբական խորհրդածողովը:

⁴ Maddy-Weitzman B., նշվ. աշխ., էջ 4:

(արևմուտքի) միությունը: 1981 թ. Պարսից ծոցի արաբական վեց պետություններից ստեղծված Ծոցի Համագործակցության խորհրդի հետ միասին՝ Արաբական պետությունների լիգայի անդամ 22 երկրներից 15-ն արդեն տարբեր տարածաշրջանային խմբավորումների մաս էին կազմում: Տարածաշրջանային խմբավորումների ստեղծումը նվազեցրեց Արաբական լիգայի դերը: Յուրաքանչյուր խմբավորում միավորեց ավելի սերտ հարաբերություններ և ընդհանուր շահեր ունեցող երկրների: Դրա արդյունքում առանձին խմբավորումների շահերը հաճախ սկսեցին վեր դասվել Արաբական լիգայի շահերից: Միայն Միրիան հեռու մնաց խմբավորումներին անդամակցելուց:

Ի պատասխան իրան-իրաքյան պատերազմում Միրիայի բռնած դիրքորոշման՝ Իրաքի նախագահ Սադդամ Հուսեյնը ամեն կերպ հովանավորում էր Լիբանանի հակասիրիական ուժերին: Սակայն Միրիան դուրս եկավ ճնշման տակից՝ ճկուն արտաքին քաղաքականություն իրականացնելով⁵: 1980-ականների վերջին Միրիան աստիճանաբար սկսեց Եգիպտոսի հետ մերձեցման քայլեր ձեռնարկել: 1988 թ. դեկտեմբերին, տասնամյա հակաեգիպտական քարոզչությունից հետո, Միրիայի նախագահ Հաֆեզ Ասադը հրապարակայնորեն հայտարարեց, թե ընդունում է Եգիպտոսի կարևորությունը արաբական բեմի վրա, և որ սիրիա-եգիպտական համագործակցությունը մշտապես համապատասխանել է արաբական աշխարհի ընդհանուր շահերին: 1989 թ. մայիսին Միրիան այլևս չէր ընդդիմանում Եգիպտոսի վերանդամակցությանն Արաբական լիգային:

1989 թ. դեկտեմբերի կեսերին վերականգնվեցին օդային թռիչքները Կահիրեի և Դամասկոսի միջև, իսկ երկու շաբաթ անց վերականգնվեցին նաև դիվանագիտական հարաբերությունները⁶:

Միրիայի հետ հարաբերությունների վերականգնումը նշանակալի ազդեցություն ունեցավ արաբական աշխարհում Եգիպտոսի դիրքի բարձրացման վրա:

1990 թ. մարտին Արաբական լիգայի խորհուրդը որոշում կայացրեց կազմակերպության նստավայրը Թունիսից ետ տեղափոխել Կահիրե⁷:

⁵ Նույն տեղում, էջ 5:

⁶ Կարապետյան Ռ., Միրիայի տեղն ու դերը արաբ-խորայելական հակամարտությունում (1946-2000 թթ.), Կահիրե, 2008, էջ 241:

⁷ Նույն տեղում:

Մինչև իրաքյան ներխուժումը Քուվեյթը Հորդանանը երկակի խաղ էր խաղում: Օգնելով 1989 թ. ստեղծել Արաբական համագործակցության խորհուրդը (որը միտված էր կարգավորելու աշխատանքի և կապիտալի շարժը անդամ պետությունների միջև)⁸ Հուսեյն թագավորը պարբերաբար արժարժում էր խորհրդին ռազմական ուղղվածություն տալու գաղափարը և միաժամանակ փորձում միջնորդի դեր խաղալ սիրիա-իրաքյան հարաբերությունների բարելավման գործընթացում⁹: Սակայն Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը ամեն կերպ ընդդիմանում էր Արաբական համագործակցության խորհրդում փոփոխություններ մտցնելու Հուսեյնի նախաձեռնություններին⁹:

1990 թ. մայիսի 28-30-ը Բաղդադում անցկացվեց համաարաբական գագաթնաժողով, որին ներկա չեղավ սիրիական (այդ թվում նաև լիբանանյան) պատվիրակությունը: Արևմուտքում աճող բողոքների պայմաններում գագաթնաժողովը ընդունեց բանաձև, որով ճանաչեց Իրաքի «իրավունքը զարգացնել գիտությունն ու տեխնոլոգիաները» և «պաշտպանվել բոլոր հնարավոր միջոցներով՝ իր դեմ ոտնձգություններից»¹⁰:

Այնուհետև՝ 1990 թ. հուլիսի 16-ին, Իրաքի արտաքին գործերի նախարար Թարիք Ազիզը երկար հուշագիր հղեց Արաբական լիգայի գլխավոր քարտուղար Չեդի Քլիֆին, որում մեղադրեց Քուվեյթին և ԱՄԷ-ին Իրաքի դեմ համաձայնեցված հանցանքներ գործելու մեջ: Այդ մեղադրանքների շարքում էին նաև պաշարների ավելացումը, իրան-իրաքյան պատերազմի ժամանակ Իրաքի կուտակած պարտքերը չեղարկելուց հրաժարվելը¹¹, Քուվեյթին պատկանող Օոցի կղզիներից Իրաքին օգտվելու իրավունք չտրամադրելը և այլն: Նմանատիպ մեղադրանքներ հնչեցրեց նաև անձամբ Սադդամ Հուսեյնը Սաուդյան Արաբիայի, Քուվեյթի ու ԱՄԷ-ի դեմ: Ըստ Սադդամի՝ իրան-իրաքյան պատերազմից հետո նշված երկրները նպատակային ձևով ավելացրին նաև արդյունահանումը, ինչի հետևանքով համաշխարհային շուկա-

⁸ Ryan C., Jordan and the rise and fall of the Arab Cooperation Council, Middle East Journal, 1998, pp. 386-401, Baram A., Baathi Iraq and Hashemite Jordan: from hostility to alignment, Middle East Journal, 1991, pp. 51-70.

⁹ Maddy-Weitzman B., նշվ. աշխ., էջ 7:

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 8:

¹¹ Մեկնաբանվում էր, թե Իրանի դեմ պատերազմը ձեռնադադար է եղել նաև Օոցի արաբական երկրներին:

յում ընկավ նավթի գինը, իսկ Իրաքը հայտնվեց տնտեսական ճգնաժամի շեմին:

Ծոցի ճգնաժամի լուծման համար միջնորդի դեր ստանձնեցին Մութարաքը, Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Ֆահդը, Հորդանանի թագավոր Հուսեյնը և Արաբական լիգայի Գլխավոր քարտուղար Քլիֆին: Որոշվեց սաուդյան Ջիդդա քաղաքում քուվեյթ-իրաքյան երկկողմ հանդիպում կազմակերպել 1990 թ. հուլիսի 31-ին: Հանդիպումն արդյունք չտվեց: Իրաքյան պատվիրակությունը նախօրոք հայտարարեց, թե հանդիպումը խորհրդանշական բնույթ է կրում: Հետագայում պարզվեց, որ նույնիսկ եթե Քուվեյթը գնար բոլոր ցանկալի զիջումներին՝ պատերազմն անխուսափելի էր: Ծոցի ճգնաժամի խաղաղ կարգավորման վերջին հույսը մարեց Ջիդդայում¹²:

Քուվեյթն օկուպացնելու նպատակներից էր նաև նրա նավահանգիստների նկատմամբ վերահսկողության հաստատումը: Իրաքը Պարսից ծոց ելք ունեւր միայն Շաթթ ալ-Արաբով, որի նկատմամբ տարածքային նկրտումներ ունեւր նաև Իրանը¹³:

1990 թ. օգոստոսի 2-ին Իրաքը ներխուժեց Քուվեյթ և գրավեց այն: Իրաք-իրանյան հյուծիչ պատերազմից հետո թուլացած Սադդամը որոշեց իր երկիրը ներքաշել մի այնպիսի արկածախնդրության մեջ, որը ճակատագրական հետևանքներ ունեցավ Իրաքի համար¹⁴:

Ներխուժման նույն օրը արաբական երկրներից միայն Մարոկկոն և Ալժիրը հարց բարձրացրեցին օկուպացման վերաբերյալ: Մյուս արաբական երկրները նախընտրեցին դեռևս սպասել և ուսումնասիրել իրավիճակը:

Քուվեյթի դեմ հարձակումից ժամեր անց ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդն ընդունեց թիվ 660 բանաձևը, որը դատապարտեց ներխուժումը և պահանջեց զորքերի շուտափույթ դուրսբերում¹⁵:

Օգոստոսի 3-ին Արաբական պետությունների լիգան ևս բանաձև ընդունեց, որով պահանջեց կոնֆլիկտը լուծել Լիգայի սահմաններում և հորդորեց մյուս պետություններին գերծ մնալ միջամտությունից: 20 ներկա երկրներից 6-ը՝ Իրաքը, Եմենը, Հորդանանը, ՊԱԿ-ը, Սուդանն ու Մավրիտանիան (Լիբիան չմասնակցեց), հավանության չարժանաց-

¹² Maddy-Weitzman B., նշվ. աշխ., էջ 10:

¹³ Kelly J., Arabia, The Gulf and The West. London. 1980, pp. 276-277.

¹⁴ Կարապետյան Ռ., նշվ. աշխ., էջ 240:

¹⁵ Report of the Security Council, 16 June 1990-15 June 1991, New York. United Nations. 1993. p 30.

րեցին բանաձևը¹⁶: Հորդանանն ու Եմենի Արաբական Հանրապետությունը դեմ արտահայտվեցին ցանկացած ոչ-արաբական պետության ռազմական միջամտությանը:

Մեկ շաբաթ անց՝ օգոստոսի 10-ին, Մուքարաբի նախաձեռնությամբ Կահիրեում տեղի ունեցավ Արաբական լիգայի արտակարգ գագաթնաժողով: 1976 թ. հետո առաջին անգամ Եգիպտոսի, Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի տեսակետերը համընկան: Առաջարկվեց Քուվեյթ-Իրաք սահման ուղարկել արաբական խաղաղարար ուժեր, ինչպես 1961 թ. քուվեյթ-իրաքյան ճգնաժամի դեպքում¹⁷: ՊԱԿ առաջնորդ Յասեր Արաֆաթը, Լիբիայի նախագահ Կադդաֆին և Եմենի նախագահ Ալի Աբդալլահ Սալիհը փորձեցին շեղել ուղղությունը և հասնել նրան, որ Բաղդադ ուղարկվի արաբական պատվիրակություն՝ Սադդամ Հուսեյնի հետ բանակցելու նպատակով: Չայների մեծամասնությամբ ընդունվեց Արաբական լիգայի թիվ 195 բանաձևը, որը «դատապարտեց Իրաքի կողմից զինված ուժերի կենտրոնացումը Սաուդյան Արաբիայի սահմանին» և «սպառնալիքը» Մոցի Համագործակցության խորհրդի երկրներին, ինչպես նաև ընդունեց Սաուդյան Արաբիայի «պաշտպանվելու օրինական իրավունքը» և «արտաքին ուժերից աջակցություն ստանալու կոչը»¹⁸: 195 բանաձևին կողմ քվեարկեցին Եգիպտոսը, Սիրիան, Լիբանանը, Մարոկկոն, ՕՀԽ վեց անդամները, Սոմալին ու Ջիբութին: Դեմ քվեարկեցին Իրաքը, Լիբիան և ՊԱԿ-ը: Վերջինս հաջորդ օրն իսկ փոխեց իր դիրքորոշումը՝ քվեարկելով ձեռնպահ: Եմենն ու Ալժիրը ևս քվեարկեցին ձեռնպահ, իսկ Հորդանանը, Սուդանն ու Մավրիտանիան քվեարկեցին կողմ, սակայն վերապահումներով: Թունիսն իր դիրքորոշումը հայտնեց քվեարկությանը չմասնակցելով:

Սաուդյան Արաբիա զինված ուժեր սկսեցին ժամանել օգոստոսի 11-ից: Զինված ուժեր ժամանեցին Եգիպտոսից, Սիրիայից, Մարոկկոյից և այլն:

Հետագայում՝ պատերազմի ընթացքում իրենց ցուցաբերած դիրքորոշումից ամենից շատ տուժեցին Հորդանանն ու նոր միավորված Եմենը: Վերջիններս փորձում էին առավելագույն աջակցություն ցուցաբերել Արաբական համագործակցության խորհրդում իրենց դաշնակից

¹⁶ Maddy-Weitzman B., նշվ. աշխ., էջ 7:

¹⁷ Նույն տեղում, էջ 9:

¹⁸ Նույն տեղում:

Իրաքին, ինչի արդյունքում պատերազմի ավարտից հետո քաղաքական մեկուսացման դատապարտվեցին:

Հորդանանի թագավոր Հուսեյնն ամեն կերպ փորձում էր ստեղծել այնպիսի իրավիճակ, որի շնորհիվ Սադդամը կլքեր Քուվեյթը՝ պահպանելով դեմքը: Եթե դա հաջողվեր, ապա Սադդամը կհայտարարեր գաղափարական հաղթանակ և էլ ավելի կամրապնդեր իր դիրքերը¹⁹: Հորդանանի արտաքին քաղաքականությունը հիմնականում կապված էր իր աշխարհագրական դիրքից և հարևաններից յուրաքանչյուրի հետ ունեցած վատ հարաբերություններից: Այն տնտեսապես, քաղաքականապես և ռազմական առումով բացահայտորեն ավելի թույլ էր իր բոլոր հարևաններից, հենց դա էլ հիմք հանդիսացավ արտաքին քաղաքականությունում ավելի շատ ճկունություն ցուցաբերելու համար:

Ինչպես նշում է Բասսալ Սալուխը՝ «Հուսեյն թագավորի օրոք Հորդանանի արտաքին քաղաքականությունը հիմնականում միտված էր վարչակարգի պահպանմանն ու գոյատևմանը»: Հուսեյնը հրաժարվեց միանալ հակաիրաքյան դաշինքին, սակայն հրաժարվեց նաև գորք ուղարկել ի պաշտպանություն Իրաքի: Նա դեմ արտահայտվեց և՛ Իրաքի կողմից Քուվեյթ ներխուժմանը, և՛ որևէ արտաքին միջամտությանը՝ բացառությամբ արաբական երկրների²⁰:

Ծոցի 1990-1991 թթ. պատերազմում Հորդանանի թագավոր Հուսեյնի որդեգրած դիրքորոշման դրդապատճառներից մեկն էլ այն էր, որ Սադդամ Հուսեյնի տապալումից հետո Սիրիայի նախագահ Հաֆեզ Ասադը իր հայացքը կարող էր ուղղել դեպի Ամման²¹:

Հորդանանի ցուցաբերած դիրքորոշումը ի վերջո չբավարարեց կողմերից ոչ մեկին: Պատերազմից հետո ԱՄՆ-ը, ՄԹ-ն և Ծոցի արաբական միապետությունները ոչ միայն դադարեցրին ներդրումներն ու նավթային մատակարարումները Հորդանան, այլև արտաքսեցին հարյուր հազարավոր հորդանանցի և պաղեստինցի աշխատավորների²²:

¹⁹ Kirdar N., Saving Iraq. Rebuilding a broken nation, London, 2009, p. 67.

Bregman, Ahron, El-Tahri and Jihan, The fifty years of war: Israel and Arabs, 1998, p. 203.

²⁰ Ryan C., նշվ. աշխ., էջ 45, Salloukh B., State Strenght, Permeability, and Foreign Policy Behavior: Jordan in Theoretical Perspective, Arab Studies Quarterly, Vol. 18, No.2 (Spring 1996), pp. 37-65.

²¹ Drysdale A., Hinnebusch R., Syria and the Middle East Peace Process, New York, 1991, p. 72.

²² Ryan C., Jordan's changing relations, Middle East Insight, 2000, pp. 83-87.

ՊԱԿ-ի դիրքորոշումը կապված էր այն հանգամանքի հետ, որ Արաֆաթը, ձախողվելով Լիբանանում և ապա Թունիսում, վերջին չորս տարվա ընթացքում սկսել էր հաստատվել Բաղդադում: Դրան կողմ էր արտահայտվում Սադդամ Նուսեյնը:

Կա մեկ այլ կարծիք ՊԱԿ-ի դիրքորոշման վերաբերյալ: 1980-ականների վերջին և 90-ականների սկզբին Պաղեստինում տեղի ունեցան անհանգստություններ և բախումներ: Պաղեստինյան ակտիվիստները պահանջեցին, որ ՊԱԿ-ը մշակի քաղաքական ծրագիր՝ անկախության համար պայքարը ուղղորդելու համար: Ի պատասխան՝ Պաղեստինի Ազգային խորհուրդը²³ 1988 թ. նոյեմբերին ճանաչեց Իսրայել պետությունը և հռչակեց անկախ Պաղեստին պետություն՝ Արևմտյան ափում և Գազայի հատվածում: Սակայն իսրայելական ղեկավարությունը հայտարարեց, որ դա ոչինչ չի փոխում, և իրենք ՊԱԿ-ը դեռևս համարում են ահաբեկչական կազմակերպություն, որի հետ երբևէ չեն բանակցելու: ԱՄՆ-ի և Իսրայելի կողմից ՊԱԿ-ի նախաձեռնության անտեսման արդյունքում էլ, ըստ մի շարք հեղինակների, վերջինս դեմ հանդես եկավ 1991 թ. Իրաքի դեմ ԱՄՆ-ի գործողություններին: 1991 թ. Օոցի պատերազմից հետո ՊԱԿ-ը դիվանագիտական մեկուսացման դատապարտվեց: Քուվեյթը և Սաուդյան Արաբիան կասեցրին ֆինանսական օգնությունը ՊԱԿ-ին, և վերջինս հայտնվեց ճգնաժամի շեմին²⁴:

Հետաքրքիր է այն հանգամանքը, որ, մի շարք հեղինակների համաձայն, պատերազմի ողջ ընթացքում Սադդամ Նուսեյնը համոզված էր, որ արաբ ժողովուրդը ամբողջությամբ աջակցում է իրեն, իսկ Պաղեստինի արաբները նույնիսկ զգում են մոտալուտ հաղթանակի համը²⁵:

Պատերազմն ավարտվեց կռալիցիոն ուժերի հաղթանակով և Քուվեյթի ազատագրմամբ՝ 1991 թ. փետրվարի 28-ի զինադադարով: Սադդամ Նուսեյնը շարունակեց մնալ իշխանության: Խարխուլվեցին միջարաբական հարաբերությունները: Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Ֆահդը պատերազմի թե՛ ընթացքում, թե՛ դրանից հետո Սադդամ Նուսեյնին մեղադրում էր «անշնորհակալ» լինելու մեջ: Համաձայն նրա՝ Իրաքը չպետք է նման քայլի դիմեր իրան-իրաքյան պատերազմում

²³ ՊԱԿ ղեկավար մարմինը:

²⁴ Beinin J., Hajjar L., Palestine, Israel and the Arab-Israeli conflict. Middle East research and information project. North Carolina. 2014. http://web.stanford.edu/group/sper/images/Palestine-Israel_Primer_MERIP.pdf (26/12/2016).

²⁵ Примаков Е., Конфиденциально: Ближний Восток на сцене и за кулисами, Москва, 2016г., с. 332.

Սաուդյան Արաբիայից ու Քուվեյթից ստացած աջակցությունից հետո: Նույնպիսի մեղադրանքներ հնչեցին նաև Քուվեյթի շեյխ Ջաֆեր ա-Սաֆահի կողմից²⁶:

Ի պատասխան ՊԱԿ-ի դիրքորոշման՝ պատերազմի ընթացքում և պատերազմից հետո Քուվեյթից տեղի ունեցավ պաղեստինցիների արքայություն: Պատերազմից հետո Քուվեյթի կառավարությունը արտաքսեց 200,000 պաղեստինցիների²⁷: Նմանատիպ վերաբերմունքի արժանացան նաև Սաուդյան Արաբիայում աշխատող եմենցի աշխատավորները, որոնք արտաքսվեցին Օոմի պատերազմում Եմենի բռնած դիրքորոշման արդյունքում:

Չնայած կռալիցիայի անդամ լինելուն՝ Սիրիան մինչև վերջ շարունակեց առաջնային համարել իր պետական շահերը: Պարսից ծոցի ճգնաժամը ոչ միայն տնտեսական օգուտներ բերեց Դամասկոսին, այլև սեփական դիրքերը միջազգային ասպարեզում բարելավելու հնարավորություն ընձեռեց: Միայն նավթի գների կտրուկ աճը պատերազմի ընթացքում Սիրիային մոտ 200 մլն ԱՄՆ դոլարի եկամուտ ապահովեցին: Իսկ պատերազմից հետո տարբեր ծավալի ֆինանսական ներդրումներ կատարվեցին Եվրոպական Միությունից՝ 200 մլն դոլար, Ճապոնիայից՝ 500 մլն դոլար (վարկի ձևով) և այլն: Սաուդյան Արաբիայից, Քուվեյթից և ԱՄԷ-ից ստացվեց շուրջ 2 մլրդ ԱՄՆ դոլար²⁸: Եգիպտոսի և Սաուդյան Արաբիայի հետ միավորումն ընդդեմ Իրաքի վերջ դրեց Սիրիայի մեկուսացմանը արաբական աշխարհում և միջազգային ասպարեզում: Մյուս կողմից Ասադը, դաշնակցելով Օոմի արաբական երկրների հետ, Սիրիայի համար ձեռք բերեց ֆինանսապես կայուն նավթային պետությունների աջակցությունը²⁹:

Ճգնաժամը նաև հնարավորություն ընձեռեց Հաֆեզ Ասադին իրականացնել 15 տարիների ընթացքում իր հետապնդած նպատակը՝ կառավարել Լիբանանը: Երբ Օոմի ճգնաժամը շեղեց միջազգային հանրության ուշադրությունը՝ 1990 թ. հոկտեմբերի 13-ին երեք ժամվա ընթացքում Ասադն իրեն ենթարկեց Բեյրութը և երկրի հիմնական մասը, բացառությամբ հարավում գտնվող Իսրայելի հետ սահմանամերձ «անվտանգության գոտու»³⁰:

²⁶ Примаков Е., նշվ. աշխ., էջ 325:

²⁷ Հինականում Հորդանանի քաղաքացի:

²⁸ Drysdale A., Hinnebusch R., նշվ. աշխ., էջ 59:

²⁹ Նույն տեղում, էջ 92:

³⁰ Bregman A., El-Tahri J., նշվ. աշխ., pp. 242-243:

Հետպատերազմյան շրջանում միջարաբական հակասություններն այնքան խորացան, որ Հորդանանը կարողացավ վերականգնել հարաբերությունները Քատարի հետ միայն 1994 թ., իսկ Սաուդյան Արաբիայի հետ՝ 1995 թ.: Մինչ հարաբերությունների վերականգնումը Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Ֆահդը մեկ անգամ նույնիսկ հրաժարվեց հանդիպել ուխտագնացության նպատակով իր երկրում գտնվող Հուսեյն թագավորի հետ: 1991 թ. ի վեր առաջին անգամ սաուդյան և հորդանանյան միապետերի միջև երես առ երես հանդիպում տեղի ունեցավ միայն 1996 թ.³¹:

Արաբական երկրները և Արաբական պետությունների լիգան չկարողացան կարգավորել Իրաքի ու Քուվեյթի միջև գոյություն ունեցող հակասությունները, ինչը հանգեցրեց պատերազմի: Նրանք չկարողացան ինքնուրույն կարգավորել իրավիճակը, ինչը հանգեցրեց հակամարտության միջազգայնացմանը՝ ստեղծելով շատ վտանգավոր նախադեպ ասպագայի համար:

ARAKELYAN ANDRANIK

(IOS)

INTER-ARAB COOPERATION ISSUES DURING THE GULF WAR (1990-1991)

The article presents the cooperation problems of one of the most complicated conflicts in 20th century – The Gulf war /or the First Gulf war/. On August 3, 1990 Iraq invaded Kuwait and occupied it. Within hours of the invasion, on 3 August, the Arab League passed a resolution, which called for a solution to the conflict within the League, and warned against outside intervention. Iraq and Libya opposed a resolution for Iraq to withdraw from Kuwait. The PLO opposed it as well. The Arab states of Yemen and Jordan – a Western ally which bordered Iraq and relied on the country for economic support – opposed military intervention from non-Arab states. The Arab state of Sudan aligned itself with Saddam. The Arab states failed in solving the conflict inside the League, so it went out of the Arab world and proved the absence of unity among the Arab states.

On November 29, 1990, the Security Council passed the resolution 678

³¹ Ryan C., նշվ. աշխ., էջ 54:

which gave Iraq time until 15 January 1991 to withdraw from Kuwait and empowered states to use "all necessary means" to force Iraq out of Kuwait after the deadline. Iraq posed a significant threat to Saudi Arabia because its army was within easy striking distance of Saudi oil fields. Iraq had a number of grievances with Saudi Arabia and UAE as they had lent Iraq some 26 billion dollars during its war with Iran. They backed Iraq in that war, as they feared the influence of Shia Iran's Islamic Revolution on their own Shia minorities. But after the war Saddam felt he shouldn't have to repay the loans due to the help he had given those countries by fighting Iran.